

The Function of the Verb System in the Novel *Paez Fasle Akhare Sal Ast* (Autumn is the Last Season of the Year)

Teymoor Malmir^{1*} | Maryam Khazaei²

1. Corresponding Author, Professor in Persian Language and Literature, Faculty of Language and Literature, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran. E-mail: t.malmir@uok.ac.ir
2. M.A. Graduate in Persian Language and Literature, Faculty of Language and Literature, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran. E-mail: khazai.maryam1374@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 24/04/2022

Received in revised form:
28/02/2023

Accepted: 06/03/2023

Keywords:

Paez fasle akhare sal ast,

Nasim Marashi,

Sentence syntax,

Verbs system,

Discussion system and

Narration system.

ABSTRACT

Paez Fasle Akhare Sal Ast (Autumn is the last season of the year) written by Nasim Marashi, although not being published for a long time, has been published several times and has won the Jalal Al-Ahmad Literary Award. In this article, based on Harald Weinrich's theory of verbs system, the type of time, face, person, and number of verbs have been classified. Descriptive-analytical method has been utilized to analyze the sentence syntax and the effect of verb system, the specific use of verb system in terms of attractiveness and the success of this novel. The total sum of the frequency in the system of verbs includes the system of quotation with the frequency of 5643 verbs and the system of discussion with the frequency of 5609 verbs, respectively. The research findings have indicated that the author has subconsciously expressed his thoughts and feelings in the heart of the story by using the system of verbs, the system of discussion, and the system of narration - as well as the frequency of using the past tense and choosing the person and aspect appropriate to the subject. On the other hand, the author tries to show her inner feelings and emotions, and the author also tries to create a different tone in addition to highlighting the characters.

Cite this article: Malmir, T., Khazaei, M. (2024). The Function of the Verb System in the Novel *Paez Fasle Akhare Sal Ast* (Autumn is the Last Season of the Year). *Journal of Research in Narrative Literature*, 13 (2), 285-302.

© The Author(s).

DOI: 10.22126/rp.2023.7719.1563

Publisher: Razi University

Extended Abstract

Introduction:

The novel *Autumn is the Last Season of the Year*, written by Nasim Marashi, narrates the stories of three girls' lives. The novel is divided into two parts that are entitled as "Summer" and "Autumn." Each of the seasons contains three chapters and each chapter is narrated from the perspective of one of the three main characters. Despite the fact that the stories of these three characters depict different lives, the author employs a consistent tone for the different characters in the novel, which on the surface, results in a uniformity within the narrative. The author attempts to compensate for this by employing a specific function of the verb.

Methodology:

Verb tense is one of the most important elements that determines the nature of the text, and it conveys the message within the text to the audience, which is more broadly referred to as the verb system. The author also uses the verb and its features -particularly tense, person, and mood of the verb to depict the concerns of different characters in the novel, such as fear, anxiety, joy, hope, and despair.

The researchers have analyzed and evaluated the author's success in choosing the type and tense of verbs to portray the feelings, thoughts, and characters of the novel. Additionally, the author's choices in the specific use of the verb system, sentence structure, verb frequency, and the degree of the author's unconscious influence on the novel with respect to the application of the verb system have been examined. We have categorized the verb system of the novel's text by noting the frequency of their usage. The verb tenses, along with their respective subject markers or performers, and the mood of each verb are specified. We have also examined the role of the verb in creating meaning and the interaction between the speaker and the audience in the mentioned novel.

Harald Weinrich categorizes verb tenses into two groups: the first group includes present perfect, present, and future, while the second group includes simple past, past continuous, past perfect, and conditional. He also classifies the verb system into two categories: narration and discourse. Both categories accurately convey the message to the listener and reader due to the pervasive action process of the current tenses throughout the text. Furthermore, personal pronouns complete these categories, creating three situations: 1. Speaker or sender, 2. Listener or receiver, and 3. Other situations. The narration system is crucial for interpretation, and as in all interpretations, the action is emphasized, and the type of discourse or story, such as a tale, narrative, novel, biography, etc, identifies the verb. In the narration system, the "zero point" is the present tense, indicating that the text has an interpretive nature. Additionally, the present perfect tense reflects past orientation, while the future tense reflects future orientation within the text. In the discourse system (narrative time), time is free from the narrated time. In this system, the conditional, present perfect, and simple past tenses indicate past orientation, and the future tense indicates future orientation. The intersection point of narration and discourse is the "zero point" or the present tense, simple past, and past continuous, and generally, the present tense determines both the past and the future.

Results and Discussion:

The author, by employing a specific type of verb tense -particularly the use of the narrative system- aims to convey a sense of doubt, sorrow, longing, and feminine concerns. Additionally, subconsciously, the author evokes their inner feelings through verb forms, especially the narrative system, to resonate with the reader. The reader, based on the function of verb tenses in sentences, especially the repetition of verbs, sentence length, and structure, discerns the author's inner emotions. Although there is a consistent tone throughout the entire novel, the judicious choice of verb forms and identifiers allows the reader to empathize with the story's characters. At times, the reader even places themselves in the characters' shoes, drawing conclusions as each segment of the novel concludes.

The author skillfully employs verb tenses to reveal various aspects, subtle details, and different angles of the main characters' lives. This encourages readers to contemplate and interpret the text in multiple ways. The author's art lies in not immediately delivering the message or revelation within the text. Instead, by introducing various topics and expanding the narrative, they prevent an abrupt consumption of meaning and context in a single sentence. However, with respect to the argumentative system, when the author subconsciously delves into their own memories, emotions, and sentiments, they predominantly use past tense verbs. Even though the novel's inherent time is in the past, the author expresses their recollections and feelings through verbs in the past tense.

The frequency of using the narrative system-especially the present tense-indirectly, through the fusion of art, literary elements, and imagination, constructs the entire events, memories, experiences, and concerns of different characters in the novel and story. The author, using the narrative system, subtly conceals their own beliefs and thought processes within the story, attempting to reveal their experiential events and life events to the reader.

Conclusion:

The research data indicates that the frequency of using the argumentative system in this novel is lower, although it employs the past tense more frequently. Furthermore, in terms of time, it encompasses a more flexible timeframe and exhibits a forward-looking perspective within the story. The argumentative system, predominantly occurring in the present tense, conveys both past and future events.

In the novel *Autumn Is the End of the Year* the author primarily employs short sentences from a grammatical perspective. However, based on the frequency of using the narrative system and the abundant use of the present tense, the author indirectly demonstrates to the reader that despite the consistent tone, equal emotions, and concerns of the characters, they all represent different facets of the author's own feelings. As a first-person singular narrator, the author immerses themselves in the language of each character, providing insights from their perspectives. The text's style evokes a sense of isolation and melancholy within the reader, fostering a strong sense of empathy with the various storylines.

The current verb tense used throughout the story, especially in shorter, fragmented sentences with a higher frequency of verbs, subtly conveys anxiety, fear, anger, sorrow, and feminine worries. However, when sentences become longer and the frequency of past tense verbs, in

particular, decreases, themes of hope, joy, excitement, and a clear, forward-looking perspective emerge. The use of the indicative mood also serves as a confirming seal on the narrator's words.

کارکرد نظام افعال در رمان پاییز فصل آخر سال است

تیمور مالمیر^{۱*} | مریم خزائی^۲

۱. نویسنده مسؤل، استاد، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده زبان و ادبیات، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

رایانامه: t.malmir@uok.ac.ir

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد، زبان و ادبیات فارسی، دانشکده زبان و ادبیات، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

رایانامه: khazai.maryam1374@gmail.com

اطلاعات مقاله

چکیده

رمان پاییز فصل آخر سال است نوشته نسیم مرعشی، با وجود اینکه زمان زیادی از چاپ آن نگذشته، چندین بار منتشر شده و موفق به دریافت جایزه ادبی جلال آل احمد شده است. در این مقاله، بر مبنای نظریه نظام افعال هارالد واینریش، به طبقه بندی و بررسی میزان تأثیر نوع زمان، وجه، شخص و تعداد افعال پرداخته شده و به روش توصیفی-تحلیلی، نحو جملات و میزان تأثیر نظام افعال، کاربرد خاص نظام افعال در جذابیت و موفقیت این رمان تحلیل شده است. جمع کلی بسامد نظام افعال به ترتیب نظام نقل با بسامد ۵۶۴۳ فعل و نظام بحث با بسامد ۵۶۰۹ فعل را در خود جای داده است. یافته های تحقیق نشان می دهد نویسنده با استفاده از نظام افعال - نظام بحث و نظام نقل - همچنین بسامد استفاده از فعل ماضی و انتخاب شخص و وجه متناسب با موضوع، به صورت ناخودآگاه اندیشه و احساس خود را در بطن داستان بیان کرده است. از طرفی نویسنده، سعی در نشان دادن عواطف و احساسات درونی خویش کرده است، همچنین نویسنده تلاش کرده علاوه بر برجسته کردن شخصیت ها، لحن متفاوتی ایجاد کند.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۲/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۱۵

واژه های کلیدی:

پاییز فصل آخر سال است،

نسیم مرعشی،

نحو جمله،

نظام افعال،

نظام بحث،

نظام نقل.

استناد: مالمیر، تیمور؛ خزائی، مریم (۱۴۰۳). کارکرد نظام افعال در رمان پاییز فصل آخر سال است. پژوهشنامه ادبیات داستانی، ۱۳ (۲)، ۲۸۵-۳۰۲.

حق مؤلف © نویسنده گان.

ناشر: دانشگاه رازی

DOI: 10.22126/rp.2023.7719.1563

۱. پیشگفتار

رمان پاییز فصل آخر سال است نوشته نسیم مرعشی، روایت‌هایی است از زندگی سه دختر. رمان شامل دو بخش با عنوان‌های «تابستان» و «پاییز» است، هر کدام از این دو بخش نیز دارای سه فصل است که هر فصل از نگاه یکی از سه شخصیت اصلی روایت می‌شود. با وجود آنکه داستان‌های این سه شخصیت، روایت‌کننده زندگی‌های متفاوتی است، نویسنده در رمان، لحن یکسانی برای شخصیت‌های متفاوت داستان در نظر گرفته است که این امر در ظاهر، موجب یکنواختی در درون رمان می‌شود. نویسنده رمان، با استفاده از کارکرد خاص فعل، سعی در جبران این مسأله کرده است. به عبارت دیگر، نویسنده تلاش کرده است با استفاده از کاربرد خاص افعال در نقل و روایت رمان، علاوه بر انتقال معانی و مفاهیم موردنظر خود، مخاطب را در حوادث و نوع بینش داستان همراه سازد.

اهمیت فعل در جمله، در حکم قلب در بدن است که تمامی اعضای بدن انسان بر پایه ضربان قلب کار می‌کنند و اگر فعل درون جمله نباشد، آن جمله در عمل ناقص و نامفهوم است. وجود فعل و اجزای تشکیل‌دهنده آن در جمله ضروری است؛ به‌مخصوص شخص، زمان و وجه فعل که مشخص‌کننده پیام و مفهوم دقیق متن هستند. عنصر فعل در داستان و رمان نیز همانند دستور زبان و نحو جمله مهم و مؤثر است؛ چنانکه مؤلف کتاب دستور زبان داستان، درباره اهمیت فعل در داستان می‌نویسد: «طرح داستان چیزی نیست جز مجموعه‌ای از فعل‌ها» (اخوت، ۱۳۷۱: ۴۳).

زمان فعل، یکی از مهم‌ترین عناصری است که مشخص‌کننده ماهیت متن است و به‌گونه‌ای پیام داخل متن را به مخاطب نشان می‌دهد که به‌صورت کلی‌تر از آن به‌عنوان نظام افعال یاد می‌شود. همچنین نویسنده با کمک فعل و ویژگی‌های آن، به‌ویژه زمان، شخص و وجه فعل، دغدغه‌های شخصیت‌های مختلف رمان را در مواردی نظیر ترس، اضطراب، شادی، امید و ناامیدی به خواننده نشان می‌دهد. درباره رمان پاییز فصل آخر سال است با وجود موفقیت رمان و چاپ‌های متعدد آن، فقط یک مقاله پژوهشی منتشر شده است؛ اما براساس نقش یا کارکردهای فعل در روایت‌های داستانی، چند تحقیق صورت گرفته است که به معرفی آنها می‌پردازیم.

مالمیر و ناطق‌پور، به نقد و تحلیل ساختار روایت در دو بخش «تابستان» و «پاییز» رمان پرداخته‌اند و معتقدند طرح اصلی رمان، مبتنی بر روایت تناوبی است. درونمایه و اندیشه اصلی رمان را «نسبیت»

می‌دانند و براساس این نسبت، شیوهٔ روایت، دوگانگی و تضادهای رمان، نام‌گذاری کتاب و شخصیت‌ها و شیوهٔ بخش‌بندی رمان را تحلیل کرده‌اند (مالمیر و ناطق‌پور، ۱۴۰۰: ۱۵۷-۱۵۸).

بحث و بررسی محققان دربارهٔ «فعل» عمدتاً به حوزهٔ دستور متعلق است؛ اما در سال‌های اخیر به نقش و اهمیت فعل در روایت داستان نیز توجه شده است. سلطانی و بنی‌فاطمه (۱۳۹۱) کارکرد فعل را نسبت به عناصر ساختاری داستان نظیر پیرنگ، لحن و شخصیت بررسی کرده‌اند تا براساس شگردهای زمان‌سازی فعل و نقش دوگانهٔ آن در ساحت‌های نحوی و روایتی، به رده‌بندی گونه‌های داستانی پردازند و مزایا و محدودیت‌های نویسندگان در انتخاب «فعل» در گونه‌های مختلف داستانی را نشان دهند.

سلطانی و بنی‌فاطمه (۱۳۹۳) در مقاله‌ای دیگر، به نقش فعل در مفاهیم و عناصر روایی نظیر پی‌رفت، کنش، توصیف، نمایش و کانونی‌سازی توجه کرده‌اند و براساس این مفاهیم تلاش کرده‌اند به طبقه‌بندی گونه‌های داستانی و بررسی سبکی رمان پردازند.

آقاگل‌زاده و کُرد زعفرانلو، براساس دستور نقش‌گرای هالیدی به بررسی انواع فرایندهای موجود در افعال و تعیین بسامد وقوع آنها در چهار داستان کوتاه از هدایت و آل‌احمد پرداخته‌اند تا بتوانند طرز فکر این دو نویسنده را تبیین کنند (آقاگل‌زاده و کُرد زعفرانلو، ۱۳۹۰: ۲۴۳-۲۵۴).

حسین صافی پیرلوجه (۱۳۸۷) به بررسی نظریه‌های مرتبط با کاربردهای معناشناسی «فعل» دربارهٔ تولید جهان داستان و گونه‌شناسی آن پرداخته است. بدین منظور به نقل و تحلیل نظریه‌های وندلر و فرولی در زمینهٔ طبقه‌بندی فعل و معناشناسی فعل در نظر گیوون روی آورده است.

سجودی و زیرراهی، نظریهٔ زمان هارالد واینریش را به‌لحاظ کاربرد نظام افعال در دو رمان بوف کور و سووشون بررسی کرده‌اند. حاصل بررسی آنان این است که:

«زمان‌های نقلی، حال و آینده بخش‌هایی از متن را می‌سازند که بیشتر جنبهٔ بحث و گفت‌وگو دارند. از سوی دیگر، زمان‌های گذشتهٔ ساده، گذشتهٔ استمراری و گذشتهٔ دور (بعید) بیشتر بخش نقلی و حکایتی متن‌ها را تشکیل می‌دهند. دیگر اینکه هر دسته حال، آینده و گذشتهٔ خاص خود را داراست. در نظام بحث، زمان نقلی نقش پس‌نگری، حال نقطهٔ صفر و آینده نقش پیش‌نگری دارد. در نظام نقل، گذشتهٔ دور، نقش

پس‌نگری دارد و گذشته ساده و استمراری هر دو نقطه صفر هستند. در زبان فارسی، زمانی که نقش پیش‌نگری را در این نظام داشته باشد، وجود ندارد. سرانجام اینکه در نظام نقل، دو زمان گذشته ساده و استمراری عملکردی در جهت برجسته‌سازی دارند. قسمت‌هایی که با گذشته استمراری می‌آیند در پس‌زمینه و نقاط دور صحنه قرار می‌گیرند؛ درحالی‌که مورد اصلی حکایت که با گذشته ساده می‌آید در جلو صحنه قرار دارد» (سجودی و زیرراهی، ۱۳۸۸: ۵۳-۵۴).

۱-۱. پرسش‌های پژوهش

- نویسنده در انتخاب نوع و زمان افعال برای نشان‌دادن احساس و اندیشه خود و شخصیت‌های رمان چقدر موفق است؟
- انتخاب‌های نویسنده در کاربرد خاص نظام افعال، نحو جملات، بسامد فعل‌ها و میزان تأثیرگذاری ناخودآگاه نویسنده بر رمان با توجه به کاربرد نظام افعال چگونه است؟
- بسامد استفاده نویسنده از هر یک از نظام افعال نقل یا بحث چقدر است؟ و چه کارکردی دارد؟
- انتخاب وجه، زمان و شناسه افعال چه کارکردی دارد؟

۲-۱. روش پژوهش و چارچوب نظری: نقش فعل در ایجاد معنا و ارتباط گوینده و مخاطب

انسان هر رویداد و موقعیتی را که می‌بیند و می‌شنود در بستر «زمان» بازنمایی می‌کند و همواره جهان را در قالب داستان درک می‌کند. توانایی داستان‌سازی هریک از ما، صورت‌بندی متفاوتی با دیگری دارد. رخدادها را هر فرد براساس توانش زبانی و ذهنی خود فهم می‌کند یا انتقال می‌دهد. رندال^۱ این جنبه از ویژگی انسان را «هوش روایی» می‌خواند که نوعی صورت‌بندی و انسجام‌بخشی به محتویات ذهن است (رندال، ۱۹۹۹: ۱۳).

در تعریف «فعل» دیدگاه‌ها متنوع است؛ اما وجه مشترک همه آنها این است که «فعل» مهمترین عنصر زبانی است که امکان و ظرفیت بیان محتویات ذهن همراه زمان را داراست. فعل از دیدگاه

1. Randall, W. L

ساختاری از عناصر مهم و کلیدی ارکان جمله است (احمدی گیوی، ۱۳۸۰: ۵۵-۵۷). در نحو زبان فارسی عمدتاً فعل در پایان جمله قرار دارد؛ اما در برخی موارد ممکن است فعل مقدم واقع شود. در این موارد غالباً تقدّم فعل دارای کارکرد خاص است. در دانش معانی از کارکردهای تقدّم فعل سخن رفته است، چنانکه از یک روایت افسانه‌ای برای مقایسه سبک سخن سرایی فردوسی و سعدی به کمک همین تقدّم فعل در زبان حماسی فردوسی سخن گفته‌اند (ر.ک. شفیع کدکنی، ۱۳۹۱: ۴۳۳-۴۳۴). کارکرد تقدّم فعل همچنان در زبان داستان و رمان معاصر نیز می‌تواند برای شناخت معانی و مقاصد مورد نظر نویسنده و شخصیت‌های داستانی مفید واقع شود. سابقه نظری چنین بحثی مبتنی بر نظریه نظم جرجانی قرار دارد. در بلاغت اسلامی به ضرورت‌های تقدّم و تأخّر فعل در جمله نیز توجه شده است. جرجانی در بلاغت و به‌طور مشخص در دانش معانی به نحو جمله توجه کرده است. نظریه جرجانی با عنوان «نظم» شهرت یافته است. مراد جرجانی از نظم به دیدگاه صورت‌نگرایان روس شباهت دارد؛ بدین صورت که نظم جمله به‌گونه‌ای است که نویسنده یا شاعر آنچه بایسته است چنان انجام داده باشد که نتوان به جای یک واژه، واژه‌های دیگر قرار داد یا واژه‌های را در ساختار جمله جابه‌جا کرد (جرجانی، ۱۳۶۸: ۷۹-۸۰).

مبحث «نمود» یکی دیگر از مباحثی است که در دستور درباره «فعل» مطرح است. «نمود» فعل «مجموعه‌ای از نگرش‌های گوناگون به ظرفیت درونی فعل در انتقال مفهوم زمان است» (مجیدی، ۱۳۸۸: ۱۴۶). گاهی زمان‌های دستوری فعل نظیر ماضی، حال یا مستقبل، با زمان انجام فعل مطابقت ندارد؛ «نمود» در چنین مواردی راهگشاست؛ «زمان دستوری را از زمان غیردستوری متمایز می‌کند» (همان).

فالر^۱ براساس نظریه گشتاری چامسکی^۲ داستان را به‌مثابه جمله در دستور زایشی قلمداد می‌کند در همین زمینه به تطبیق روساخت و ژرف‌ساخت در نحو جمله با ساختار روایی داستان می‌پردازد. سخن فالر در مورد اهمیت روساخت آن است که نویسنده برای بیان معنا از ظرفیت‌های مختلف زبانی می‌تواند استفاده کند انتخاب‌های او لحن و سبک نوشته را مشخص می‌کند.

1. Fowler

2. Chomsky

«روساخت‌های متفاوت باعث می‌شوند تأثیری که متن بر خواننده می‌گذارد تغییرهای اساسی بیابد، مثلاً موجب می‌شوند خواننده برداشت‌هایی متفاوت داشته باشد از لحن نویسنده، ضرب‌آهنگ متن، مناسبت آن با متن‌های دیگر و مهم‌تر از همه جایگاه متن و نویسنده‌اش در میان الگوهای فکری یک فرهنگ خاص» (فاولر، ۱۳۹۰: ۲۹).

فاولر تلاش می‌کند شیوه‌های تولید معنا و رابطه‌ی نحو داستان با ژرف‌ساخت و معانی موردنظر گوینده را تبیین کند (همان: ۳۷ و ۴۱). فاولر در زمینه‌ی افعال در داستان به زمان افعال و حالت‌مندی یا وجهیت افعال توجه کرده است. فاولر برای نشان‌دادن فاصله‌ی زمانی میان واقعه با خواننده می‌گوید:

«فاصله‌ی زمانی عمدتاً با فعل‌های ماضی ایجاد می‌شود که از آداب و رسوم و عادت‌های ذهنی منسوخ سخن می‌گویند» (همان: ۱۰۴).

مراد فاولر از حالت‌مندی، به‌کارگیری این اصطلاح از دستور و زبان‌شناسی سنتی برای تبیین میزان پای‌بندی گوینده به درستی یا حقیقت داستان است؛ مثل اینکه گوینده از ابزارهای حالت‌مند (وجهی) نظیر شاید، احتمالاً، قطعاً و ظاهراً همراه افعال استفاده کند یا استفاده نکند (همان: ۶۷). وجهیت^۱ به اعتقاد فاولر «گرامر تعبیر پنهان متن است؛ ابزاری است که مردم با آن درجه‌ی تعهد و التزام و سرسپردگی خود را نسبت به حقیقت گزاره‌هایی که می‌گویند بیان می‌کنند» (Fowler, 1986: 131).

امیل بنویست^۲ از محققانی است که در بحث‌های مبتنی بر نظام زمان‌های فعل و ارتباط یا تأثیر آن در معناشناسی روایت نقش مؤثری دارد. بنویست میان داستان (رخداد) با گفتمان تمایز قائل است. از نظر وی در رخداد، شخص سخنگو درگیر نیست؛ اما گوینده در گفتمان قصد دارد به‌نوعی بر شنونده تأثیر بگذارد (ریکور^۳، ۱۳۹۷: ۱۳۲-۱۳۳). بنویست از افعالی سخن می‌گوید که در این دو نظام کاربرد دارند: نظام داستان (رخداد) عرصه‌ی بیان زمان‌مند است و سه زمان را شامل می‌شود: ماضی مطلق یا ماضی نامعین، ماضی استمراری، ماضی بعید و به‌ندرت زمان آینده. در این نظام، زمان حال کنار گذاشته می‌شود. در نظام گفتمان همه‌ی زمان‌های فعلی به‌کار می‌رود «به‌جز شکل خاص تاریخ، یعنی

1. Modality

2. Émile Benveniste

3. Paul Ricoeur

ماضی مطلق یا ماضی نامعین. با این حال، گفتمان دارای سه زمان اساسی است، سه زمانی که در حکایت تاریخی دیده نمی‌شود: حال، آینده و بعید. ماضی استمراری در دو نظام مشترک است» (تادیه^۱، ۱۳۸۷: ۲۱۹).

هارالد واینریش^۲، زمان‌های فعل را به دو گروه تقسیم می‌کند: گروه اول، شامل ماضی نقلی، حال، آینده و گروه دوم، شامل ماضی مطلق، ماضی استمراری، ماضی بعید و شرطی است، همچنین نظام افعال را به دو دسته نقل و بحث طبقه‌بندی می‌کند؛ که هر دو به دلیل گسترش کنش فرایند زمان‌های فعلی در تمام متن، پیام دقیق را به شنونده و خواننده می‌رساند و از طرفی، چون ضمیرهای شخصی، تکمیل‌کننده آن هستند موجب به‌وجود آوردن سه موقعیت می‌شوند: ۱. گوینده یا فرستنده؛ ۲. شنونده یا گیرنده؛ ۳. موقعیت‌های دیگری. جای نظام نقل در تفسیر است؛ چون در تمامی تفسیرها، کنش مدنظر است و فعل را با نوع گفتمان یا حکایتی مشخص می‌کند. مانند: قصه، حکایت، رمان، سرگذشت و... در نظام نقل، «نقطه صفر» همان زمان حال است که نشان می‌دهد متن ماهیتی تفسیری دارد. همچنین ماضی نقلی، نقش گذشته‌نگری و آینده، نقش آینده‌نگری را در متن مطرح می‌کند. در نظام بحث (زمان حکایت)، زمانی است که نسبت به زمان نقل شده آزاد است. در این نظام، زمان شرطی، ماضی نقلی، ماضی مطلق، بیان‌کننده نقش گذشته‌نگری و آینده، نقش آینده‌نگری هستند. نقطه تلاقی نظام بحث و نقل، «نقطه صفر» یا همان زمان حال، ماضی مطلق و ماضی استمراری است و به‌طور کلی زمان حال تعیین‌کننده گذشته و آینده است (همان: ۲۲۳-۲۲۵).

۲. پردازش تحلیلی موضوع

۱-۲. زمان، وجه، شخص و نظام افعال در رمان پاییز فصل آخر سال است

نظام افعال متن رمان را در دو جدول با ذکر بسامد کاربرد آن‌ها طبقه‌بندی شده است. در جدول شماره (۱) زمان افعال به همراه شناسه‌های مربوط به گوینده یا انجام‌دهنده فعل و وجه هر یک از افعال ذکر شده است. در این جدول صرفاً به زمان افعال توجه شده است فارغ از نظامی که این افعال به آن متعلق است؛ اما در جدول شماره (۲) براساس نظریه هارالد واینریش، نظام افعال متن رمان به دو دسته نظام

1. Jadie

2. Harald Weinrich

نقل و نظام بحث تقسیم شده است و بسامد هر یک از این دو نظام ذکر شده است. در بخش‌های تحلیلی متن مقاله از این دو جدول برای عینیت‌بخشی به تحلیل و بررسی‌ها استفاده شده است.

جدول ۱: زمان، شخص و وجه افعال

تعداد	وجه افعال	تعداد	شخص افعال	تعداد	زمان افعال
۱۰۳۲۳	وجه اخباری	۳۷۲۴	اول شخص مفرد	۴۳۸۷	گذشته ساده
				۷۹۴	گذشته استمراری
۱۲۵۱	وجه التزامی	۶۹۰	دوم شخص مفرد	۴۲۶	گذشته بعید
				۱۳۹	گذشته مستمر
۲۹۹	وجه امری	۵۴۵۹	سوم شخص مفرد	۳۲۵	گذشته ساده نقلی
				۰	گذشته استمراری نقلی
-	-	۶۱۲	اول شخص جمع	۷	گذشته بعید نقلی
-	-			۲۹	گذشته مستمر نقلی
-	-	۳۵۶	دوم شخص جمع	۱۶۶	گذشته التزامی
-	-			۳۵۹۸	مضارع اخباری
-	-	۷۷۶	سوم شخص جمع	۴۵۷	مضارع مستمر
-	-			۱۰۷۸	مضارع التزامی
-	-	-	-	۱۸۱	آینده
-	-	-	-	۲۴۶	فعل امر
-	-	-	-	۵۳	فعل نهی

جدول ۲: نظام نقل و نظام بحث افعال

فعل	نظام بحث	فعل	نظام نقل
۴۳۸۳	ماضی مطلق	۳۵۹۸	مضارع اخباری
۷۹۴	ماضی استمراری	۴۵۷	مضارع مستمر
۴۳۲	ماضی بعید	۱۰۷۸	مضارع التزامی
۵۶۰۹	جمع کل	۳۲۹	ماضی نقلی
		۱۸۱	آینده
		۵۶۴۳	جمع کل

۲-۲. کارکرد وجه، شخص، زمان و نظام افعال در روایت شخصیت‌های اصلی رمان

۲-۲-۱. داستان لیلیا

جمله آغازین رمان، از یک گذشته دور و اضطراب‌آمیز شروع می‌شود. با تعریف یک خواب که حسرت و آرزوی به‌انجام‌نرسیده شخصیت داستان است. حس تنهایی و بی‌پشتوانگی شخصیت داستان، در آغاز با استفاده از افعال گذشته و جملات صریح و آشکار برای خواننده، روشن‌کننده کل داستان است؛ حتی نویسنده به‌گونه‌ای از نتیجه کلی و اصلی که معمولاً در پایان قرار می‌گیرد، داستان را از آخر به اول شروع می‌کند؛ یعنی اول خلاصه‌ای از کل رمان را مطرح می‌سازد؛ سپس شروع به شرح کامل آن می‌کند. به‌طور کلی در مورد شخصیتی صحبت به‌میان می‌آید که در دو راهی حال و گذشته خود مانده است.

نویسنده نیز خود به جای شخصیت اصلی و از زبان او، پیش‌برنده داستان و ماجرا می‌شود. در پاراگراف اول از آغاز رمان، با توجه به جدول شماره (۲)، نوع فعل‌ها و نظام افعالی که نویسنده در دو قسمت داستان به‌کار می‌برد، نظام بحث و فعل ماضی است و با این کار، سرگذشتی را در قالب ماجراها و خیالات شخصیت داستان بیان می‌کند. همچنین با توجه به جدول شماره (۱)، جملات به‌کار برده شده، بریده‌بریده و تعداد استفاده از بسامد افعال ماضی درصد بالایی دارد. بدین سبب، لحن یکنواخت نویسنده به جای شخصیت داستان، گاهی کسل‌کننده است. با توجه به نظریه هارالد واینریش، نسبت به زمان‌های فعل، بسامد استفاده از نظام نقل در تکه اول، نسبت به تکه دوم داستان بیشتر به چشم می‌خورد که برای بیان سرگذشتی مربوط به گذشته است و نویسنده توسط شخصیت اصلی داستان که در میان دوراهی گذشته و حال است، حس ترس، ناامیدی و نارضایتی خود را در قالب داستان به‌وسیله نوع کارکرد نظام نقل به خواننده نشان می‌دهد. از طرفی، با این کار در حال میزان‌سنجی از افکار و تخیل خود و میزان تأثیرگذاری بر ایجاد احساس این‌همانی در خواننده است. قسمت دوم داستان لیلیا، از لحاظ نحوی و نوع جمله‌بندی، هنگامی که همه چیز رو به امید و آرامش است، تعداد بسامد فعل‌ها کمتر و جملات طولانی‌تر است. همچنین با توجه به جدول شماره (۲)، نویسنده با استفاده از نظام بحث، به جای بیان مستقیم و صریح، منظور و مقصود خود را به‌صورت غیرمستقیم بیان می‌کند تا علاوه بر ادبی‌ساختن

مطلب، خواننده را به تأمل وادار کند تا با جمع‌بندی نکات پراکنده، به تفسیر، تحلیل و شناخت شخصیت اصلی داستان دست یابد.

شخصیت اصلی داستان، لیلما، که نام او در آغاز بیان نمی‌شود و با لفظ «تو» از آن یاد می‌شود در عین حال که در گذشته به سر می‌برد، ناگهان به زمان حال می‌آید و زمان حال را به زمان گذشته می‌چسباند و تمام جزئیات زندگی‌اش در زمان حال و گذشته بیان می‌شود. لیلما به عنوان شخصیت و راوی داستان، مدام با خود درگیر است و در عین حالی که تعریف‌کننده موضوعی دیگر است، ناگهان از شیوه داستان در داستان یا داستان درونه‌ای استفاده می‌کند. داستان درونه‌ای به این شکل حاصل می‌شود که یک پی‌رفت^۱ کامل که گاهی یک داستان کامل است، درون پی‌رفت اولی می‌آید و جانشین یکی از گزاره‌های آن می‌شود (تودوروف^۲، ۱۳۷۹: ۹۵)؛ در این رمان نیز گاهی که راوی، در حال بیان رویدادی است، در میان روایت و بیان ماجرا، رویدادی را نقل می‌کند که به گذشته یا رؤیا و خیالات شخصیتی دیگر متعلق است؛ به گونه‌ای که انگار در درون او هیچ حالت مستقل و یا عصیانگرانه‌ای دیده نمی‌شود و مدام به فکر گذشته خود است.

نویسنده برای شخصیت‌پردازی رمان، با اینکه در تمام طول داستان، از یک لحن یکسان استفاده می‌کند؛ اما از چندین راوی مختلف برای ایجاد تمایز بین آن‌ها استفاده کرده است. از طرف دیگر، به صورت ناخودآگاه خود را در بین آن شخصیت‌ها نهاده است.

با توجه به جدول شماره (۱) نویسنده از شناسه سوم شخص مفرد بیشتر از شناسه‌های دیگر استفاده می‌کند تا تأثیرگذاری بیشتری در خواننده ایجاد کند. نویسنده با استفاده از شناسه سوم شخص مفرد، به خواننده کمک می‌کند تا عوامل محیطی و اجتماعی داستان را بهتر درک کند و به معنای اصلی و پنهان داستان پی ببرد. از جهتی نیز برای اینکه متن داستان را برای خواننده درک‌پذیرتر کند، از وجه اخباری استفاده می‌کند؛ به گونه‌ای که وجه فعل، با اینکه دارای خصوصیات: آرزو، امید، ترس، هیجان و تردید است، این ویژگی را واقعی‌تر جلوه می‌دهد. راوی نیز به کمک وجه فعل، واقعیات زندگی خود را در لابه‌لای متن داستان می‌آورد.

1. Sequece

2. Tzvetan Todorov

آغاز و ادامه داستان، نشان‌دهنده بالارفتن روحیه لیلیا، طبع هنری و تخیل او از طریق روبه‌رو شدن با مسائل بسیار کوچک است. نوعی تغییر کلی و جابه‌جایی از حالت قبلی زندگی لیلیا توصیف می‌شود که با استفاده از زمان فعل، نشان‌دهنده دیدگاه نویسنده است. زمانی که از گذشته شخصیت داستان صحبت به میان می‌آید و فضای حاکم بسته است، بسامد فعل‌های ماضی بیشتر و جملات نیز بریده‌بریده و کوتاه هستند.

۲-۲-۲. داستان شبانه

داستان با بیان ناتوانایی‌های زندگی شخصیتی به نام «شبانه» شروع می‌شود. شبانه، داستان را با لعنت‌فرستادن به خودش شروع می‌کند. نویسنده با به‌تصویر کشیدن این موضوع، هدف یا چیزی را که مانع رسیدن او به خواسته‌هایش شده در قالب شخصیت داستان بیان می‌کند که از نظر فعل نیز هنگام بیان و توصیف افراد، از فعل مضارع و زمان حال بیشتر استفاده می‌کند. از جهتی نیز با توجه به جدول شماره (۱)، تعداد بسامد فعل ماضی بیشتر است. نویسنده با استفاده از این افعال، اضطراب، ترس و دودلی از زمان جنگ و صدای آژیر را به‌صورت غیرمستقیم در وجود مادر شبانه و شبانه قرار داده است. نویسنده با این روش، نوعی ترس را در درون شخصیت داستان به‌وجود آورده است. این امر باعث می‌شود که از لحاظ نحوی، جملات کوتاه شود، فعل‌ها نیز حالت کوبنده بیابند مخصوصاً وقتی که نویسنده از زمان حال بیشتر استفاده می‌کند. با توجه به اینکه نظام نقل بیشتر برای تعریف و حکایت کردن از رویدادی است، شبانه نیز با هر مسأله‌ای که روبه‌رو می‌شود به قصه‌پردازی روی می‌آورد و بلافاصله نتیجه‌گیری می‌کند و با استفاده از نظام نقل، در آخر، تمام داستان‌پردازی‌هایش را منفی و ناامیدکننده جلوه می‌دهد. شخصیت داستان با اینکه مدام درگیر گذشته‌اش بوده است، عدم غلبه خود بر ترسش را بیان می‌کند و سعی دارد خودش را کمتر از دیگران و دیگران را برتر از خود بشمارد و از جهتی نیز شبانه، در اواخر داستان با وجود ترس و اضطرابش، زندگی‌اش را رو به امید و خوشی می‌بیند. به‌گونه‌ای که می‌گوید: «روبه‌رویم آبی است و پشت سرم سیاه» (مرعشی، ۱۳۹۷: ۶۶).

با توجه به جدول شماره (۲)، نویسنده در تکه اول داستان شبانه، هنگام بیان و توصیف افراد، از فعل مضارع و زمان حال استفاده می‌کند و شبانه نیز خشم و اضطراب خود را در قالب سؤال‌های پی‌درپی؛ اما با کاربرد فعل مضارع به‌صورت غیرمستقیم بیان می‌کند. این شیوه نقل و بیان شبانه بیان‌کننده

اعتراض او با استفاده از نظام نقل است. نویسنده در تکه دوم داستان شبانه نیز با کاربرد نظام نقل، مدام احساسات درونی شبانه را با مروری از ترس‌ها و نگرانی‌های او به خواننده منتقل می‌کند. همچنین با وفور عبارات کوتاه و مرور گذشته در جای‌جای داستان، احساسات افراطی و متعصبانه را به خواننده القاء می‌کند. نویسنده، شبانه را در حالت تنهایی، گوشه‌گیری، فرورفتنش به درون کتاب‌ها، خیال‌پردازی نسبت به آن‌ها و دوری از افراد جامعه به جای ارتباط برقرار کردن با آن‌ها تصویر می‌کند؛ به‌گونه‌ایی که نوعی تضاد را در میان خود و آدم‌های اطرافش به‌وجود می‌آورد و به کتاب‌ها و رؤیاهایش پناه می‌برد. از طرفی نیز با کاربرد لفظ «تو»، خواننده داستان را به‌عنوان یکی از شخصیت‌ها وارد داستان می‌کند.

نویسنده با بیان احساس و اندیشه شبانه، خواننده را بر سر دوراهی قرار می‌دهد. با توجه به نوع کاربرد شخص در جملات، به‌گونه‌ایی جاده دو طرفه‌ایی برای خواننده ایجاد می‌کند؛ از یک طرف شبانه با خودش صحبت می‌کند و از طرف دیگر، خواننده را مخاطب قرار می‌دهد. از جهتی نیز برای اینکه نشان‌دهنده حسرت، ترس، اعتراض و مخالفت شبانه باشد او را مدام در حال حرف‌زدن با خودش نشان می‌دهد. نویسنده با استفاده از شناسه سوم شخص مفرد، برای تمامی افعال موجب می‌گردد خواننده به اصل داستان و پیام نهفته در آن پی‌برد و با توجه به نوع وجه به‌کاررفته در داستان، عواطف و احساسات نهفته در بطن جملات برای خواننده آشکار گردد. از جهتی نیز نویسنده داستان، با کمک وجه فعل، سعی در واقعی جلوه‌دادن تمام خیالات، افکار خود و همسان کردن آنها با واقعیات زندگی است.

۲-۲-۳. داستان روجا

راوی در تکه اول داستان روجا، نتیجه هر سه داستان را با استفاده از مضارع اخباری بیان می‌کند که حکم و نتیجه آن، موقعیت کنونی زندگی شخصیت‌های رمان است. با توجه به نوع کاربرد نظام بحث، لحظه‌به‌لحظه سرگذشت، خاطرات و داستان‌های مختلف، ذهن روجا را نسبت به آینده به‌گونه‌ایی مطرح می‌سازد که القاکننده احساس واقعی و شاهد ماجرا بودن خواننده باشد. همچنین با توجه به بسامد نظام بحث، نوعی از گذشته و آینده را با کمک فعل‌های ماضی، در خدمت گذشته خود قرار می‌دهد و به مرور خاطراتش می‌پردازد. راوی در این بخش، به‌صورت ناخودآگاه زمانی که از گذشته زندگی

شخصیت‌ها صحبت می‌کند و یا در لحظاتی که تردید، ترس و اضطراب زیادی دارد، از فعل ماضی استفاده می‌کند و زمانی که خواسته، آرزو و حال خوشی دارد، از فعل مضارع بهره می‌برد. از جهتی نیز با استفاده از نظام نقل، یکی بودن اخلاق، رفتار و حتی مهاجرت میثاق و روجا را به خواننده نشان می‌دهد. نویسنده با این شیوه کاربرد نظام فعل تلاش کرده است وضعیت روجا را نمادی از جامعه مدرنیته در مقابل زندگی سنتی قرار دهد و با ایجاد پایانی باز، تصمیم‌گیری را بر عهده خواننده بگذارد و او را به تأمل وادار کند.

داستان با خوابی پر از درگیری، اضطراب و تنش، شروع می‌شود. از لحاظ نحوی، جملات کوتاه است و بسامد استفاده از فعل‌های مضارع زیادتر است. در آغاز داستان، خلاصه‌ای از تمام ماجراها، اخلاق و منش، زندگی هر سه شخصیت رمان مطرح می‌شود. این شیوه راوی در داستان روجا، به گونه‌ای در حکم نتیجه‌گیری از هر سه داستان است. این کار را با استفاده از مضارع اخباری انجام می‌دهد. از لحاظ نحوی، با توجه به جدول شماره (۲)، تردید و هیجان‌ات روجا به صورت جملات کوتاه با بسامد تکرار فعل‌ها، مشخص می‌شود. نویسنده با اینکه رمان را به صورت خودآگاه و از روی قصد و هدف قبلی نوشته؛ اما به صورت ناخودآگاه نوعی وابستگی و پایبندی به گذشته را به صورت جملات کوتاه با بسامد تکرار و پشت سرهم آمدن فعل‌ها در قالب داستان به خواننده نشان می‌دهد. نویسنده با استفاده از فعل گذشته، اضطراب و ترس شخصیت و نرسیدن به آرزوها و خوشبختی را در برداشتن ویزا نشان می‌دهد. سپس به صورت ناخودآگاه، مدام ترس و اضطراب از دست دادن‌ها را در قالب جملات کوتاه و یا حتی گاهی با کاربرد نظام نقل بدون قرار گرفتن در جمله و با حذف نهاد نشان داده، مدام عقاید و نظرش را درباره زندگی و موقعیتی که در آن است، در قالب داستان روجا بیان می‌کند.

روجا، شخصیت اصلی داستان، دغدغه مهاجرت خود را دارد و شغل و موفقیتش را در رسیدن به آرزوهای خود می‌داند. از طرفی، برای مهاجرت احساس عذاب وجدان و تردید دارد و نگران تنهایی مادرش بعد از مهاجرت است از این رو، مدام از زمان حال به زمان گذشته می‌رود و به مرور خاطرات خود می‌پردازد. نویسنده نیز تلاش می‌کند با استفاده از شناسه سوم شخص مفرد، به وجود آورنده لحن متفاوتی در داستان باشد که به نوعی در درون داستان، غرب‌زدگی، برتری و احساس غرور روجا، از رفتن به دانشگاه در فرانسه را نسبت به راننده آژانس نشان می‌دهد. از جهتی نیز با توجه به جدول شماره

(۱)، نوع وجه فعل به خصوص وجه اخباری، خواننده داستان احساس می کند ماجرای داستان را واقعاً به چشم خود دیده و شاهد واقعی آن بوده است. همچنین با بیان غیرمستقیم، واقعیتی دیگر را به زبان روجا، در پایان داستان و گاهی در ذهن او به خواننده نشان می دهد.

نویسنده از وجه اخباری، مستمر و التزامی برای اثبات سخنان خود استفاده می کند تا واقعیت اصلی را در میان زندگی شخصیت ها نشان دهد؛ به خصوص شخصیتی مثل روجا، که از تمامی حالات و اتفاقات نسبت به دیگران به خوبی آگاه است، حتی زمانی به یاد خاطراتش می افتد و دلیل ازدواج نکردن روجا با میثاق و حسودی اش نسبت به لیلا را با توجه به وجه فعل که در بردارنده خواسته، آرزو و شک است، به خواننده ابراز می کند تا جایی که در پایان رمان، وقتی روجا، عکس های میثاق را در کمد می بیند، با فکر به او و خاطراتش، بغضش می ترکد و این امر برای خواننده روشن می گردد که روجا و میثاق به یکدیگر علاقه مند بودند و از طرفی نیز، شبانه و لیلا فقط به میثاق علاقه داشتند. به گونه ای که در بخش اول داستان شبانه، روجا، به عنوان یک شخصیت فرعی، از واقعیت نرفتن لیلا و مهاجرت نکردن او با شوهرش به طور دقیق آگاهی دارد.

۳. نتیجه گیری

نویسنده با به کار بردن نوع خاصی از زمان فعل، به خصوص استفاده از نظام نقل، سعی در نشان دادن نوعی از احساس تردید، غم، آرزو و دغدغه های زنانه دارد. همچنین به صورت ناخودآگاه، حس درونی خود را با استفاده از نظام افعال خصوصاً نظام نقل، به خواننده القاء می کند. خواننده، با توجه به کارکرد نوع زمان فعل در جملات، مخصوصاً تکرار افعال، کوتاهی و بلندی نحو جملات متوجه احساسات درونی نویسنده می شود. با اینکه لحن یکسان و یکنواختی در تمام رمان وجود دارد؛ اما بر اثر حُسن انتخاب نوع شناسه ها و نظام افعال رمان، خواننده با شخصیت های داستان هم ذات پنداری می کند و خود را در مواقعی به جای شخصیت درون داستان قرار می دهد و با پایان هر تکه ایی از رمان به نتیجه گیری روی می آورد.

نویسنده برای بیان تمام جوانب، نکات ریز و زوایای مختلف زندگی شخصیت های اصلی رمان، نظام افعال را به گونه ای به کار برده است که خواننده را به تفکر و برداشت های مختلف از متن وادار

می‌کند. هنر نویسنده در این است که پیام یا خبر موجود در متن را به صورت ناگهانی به خواننده نمی‌رساند؛ بلکه با مطرح کردن موضوعات مختلف و گسترش متن، موجب جلوگیری از مصرف شدن یکباره معنا و مفهوم در جمله می‌شود؛ اما با توجه به نظام افعال، هر گاه نویسنده به صورت ناخودآگاه به درون متن وارد شده، بیشتر از زمان مضارع و نظام نقل استفاده کرده است که این خود نشانی از هم‌ذات پنداری نویسنده با شخصیت داستان است؛ اما در عین حال با توجه به نظام بحث، هر گاه به زمان واقعی داستان و ماجرای زندگی شخصیت‌ها پرداخته، بیشتر از فعل ماضی استفاده کرده است و با اینکه زمان رمان، به خودی خود زمان ماضی است، نویسنده نیز زمانی که از خاطرات، احساسات و عواطف خود سخن به میان می‌آورد، آن‌ها را در قالب فعل ماضی بیان می‌کند.

بسامد استفاده از نظام نقل - به‌ویژه فعل مضارع - به‌گونه‌ای غیرمستقیم با توجه به تلفیق هنر، آرایه‌های ادبی و تخیل، منجر به ساخت تمام حوادث، خاطرات، تجربیات و دغدغه شخصیت‌های متفاوت در رمان و داستان شده است. نویسنده با استفاده از نظام نقل، عقاید معین خود و طرز تفکرش را به‌طور ضمنی در داستان پنهان می‌کند و سعی می‌کند حوادث تجربی و وقایع زندگی خود را به مخاطب نشان بدهد.

جدول شماره (۲) نشان می‌دهد بسامد استفاده از نظام بحث در این رمان کمتر است؛ اگرچه از بسامد فعل ماضی بیشتری برخوردار است، همچنین از نظر زمان، دربردارنده زمان آزادتری است و از نقش آینده‌نگرانه‌ای در درون داستان برخوردار است. نظام بحث، که بیشتر در زمان حال رخ می‌دهد، گذشته و آینده را در درون داستان بیان می‌کند.

نویسنده در رمان پاییز فصل آخر سال است، از لحاظ نحوی، اکثراً از جملات کوتاه استفاده می‌کند؛ اما با توجه به بسامد استفاده از نظام نقل و استفاده فراوان از فعل مضارع، براساس جدول شماره (۲) مشخص می‌شود که نویسنده به صورت غیرمستقیم و در بطن رمان به خواننده نشان می‌دهد که تمام شخصیت‌های درون داستان با وجود یکسانی لحن، احساسات برابر، دغدغه‌ها و خواسته‌های آن‌ها، همگی لحن، احساس و دغدغه‌های مختلف نویسنده است که آن‌ها را در قالب داستان بیان کرده است. نویسنده به‌عنوان راوی اول شخص مفرد، به زبان هر کدام از شخصیت‌های داستان فرو می‌رود و ماجرا را از دیدگاه آن‌ها توضیح می‌دهد و با توجه به نوع نوشتار متن، نوعی انزوا و افسردگی را در دل

خواننده به وجود می‌آورد که این امر منجر به هم‌ذات‌پنداری خواننده با ماجراهای مختلف داستان می‌شود.

زمان فعلی که در داستان به کار برده می‌شود، همچنین از لحاظ نحوی، هنگامی که جملات کوتاه و بریده‌بریده‌اند و بسامد تعداد افعال بیشتر است، اضطراب، ترس، خشم، غم و دغدغه‌های زنانه را به صورت غیرمستقیم بیان می‌کند؛ اما هرگاه جملات طولانی می‌شود و بسامد تعداد افعال به خصوص فعل ماضی کمتر می‌شود امید، شادی، هیجان و به گونه‌ای دیدی روشن و رو به آینده جلوه می‌یابد. کاربرد وجه اخباری نیز به منزله مهر تأییدی بر سخن راوی است.

کتابنامه

- آقاگل‌زاده، فردوس؛ کرد زعفرانلو کامبوزیا، عالیه. (۱۳۹۰) «سبک‌شناسی داستان براساس فعل: رویکرد نقش‌گرا». نشریه سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، سال ۴ (۱۱)، صص ۲۴۳-۲۵۴.
- احمدی گیوی، حسن. (۱۳۸۰) دستور تاریخی فعل. چاپ اول. تهران: قطره.
- اخوت، احمد. (۱۳۷۱) دستور زبان داستان. چاپ اول. اصفهان: فردا.
- تادیه، ژان ایو. (۱۳۷۸) نقد ادبی در قرن بیستم. چاپ اول. ترجمه مهشید نونهایلی. تهران: نیلوفر.
- تودوروف، تزوتان. (۱۳۷۹) بوطیقای ساختارگرا. چاپ اول. ترجمه محمد نبوی. تهران: آگه.
- جرجانی، زین الدین عبدالقاهر بن عبدالرحمان ابوبکر. (۱۳۶۸) دلائل الاعجاز فی القرآن. چاپ اول. ترجمه محمد رادمنش. مشهد: آستان قدس رضوی.
- ریکور، پل. (۱۳۹۷) زمان و حکایت؛ کتاب دوم: پیکربندی زمان در حکایت داستانی. چاپ اول. ترجمه مهشید نونهایلی. تهران: نی.
- سجودی، فرزانه؛ زیرراهی، حسین. (۱۳۸۸) «بررسی زمان فعل فارسی در بوف کور و سووشون بر اساس نظریه زمان هارالد واینریش». نقد ادبی، سال ۲ (۶)، ۷۰-۵۳.
- سلطانی، منظر؛ بنی فاطمی، علی. (۱۳۹۱-۱۳۹۰) «نقش فعل در عناصر داستان». فصلنامه پژوهش‌های ادبی، سال ۸ و ۹ (۳۴-۳۵)، ۱۲۹-۱۵۴.

سلطانی، منظر؛ بنی فاطمی، علی. (۱۳۹۳) «شگردهای فعل در روایت». فصلنامه پژوهش‌های ادبی، سال ۱۱ (۴۴)، ۷۱-۱۰۶.

شفیعی کدکنی، محمدرضا. (۱۳۹۱) رستاخیز کلمات: درس گفتارهایی درباره نظریه ادبی صورت‌نگرایان روس. چاپ سوم. تهران: سخن.

صافی پیرلوجه، حسین. (۱۳۸۷) «گونه‌شناسی داستان بر پایه معناشناسی فعل». نقد ادبی، سال ۱ (۴)، ۸۳-۱۰۶. فالور، راجر. (۱۳۹۰) زبان‌شناسی و رمان، چاپ اول. ترجمه محمد غفاری. تهران: نی.

مالمیر، تیمور؛ ناطق‌پور، زینت. (۱۴۰۰) «ساختار و شگردهای روایی رمان پاییز فصل آخر سال است». فصلنامه تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی (دهخدا)، سال ۱۴ (۵۲)، ۱۴۲-۱۶۱.
doi:10.30495/dk.2022.692017

مجیدی، مریم. (۱۳۸۸) «جلوه‌ها و کارکردهای نمود فعل در زبان فارسی». فصلنامه پژوهش زبان و ادبیات فارسی، سال ۷ (۱۵)، ۱۴۵-۱۵۸.

مرعشی، نسیم. (۱۳۹۷) پاییز فصل آخر سال است. چاپ ۳۶. تهران: چشمه.

References

- Agha Golzadeh, F.; Kord zafaranlou Kambouzia, A. (2011). "Stylistics of story based on Verb A functional Approach". *Journal of Stylistics of Persian Poem and Prose (Bahar-e Adab)*, 4 (11), 243-254. (In Persian).
- Ahmadi Givi, H. (2001). *Historical Order of the Verb*, 1st Edition. Tehran: Ghatreh Publications. (In Persian).
- Okhovvat, A. (1992). *Grammar of the story*. 1st Edition. Isfahan: Farda Publications. (In Persian).
- Fowler, R. (2011). *Linguistic and the Novel*. Translated by; Mohammad Qaffari, first edition. Tehran: Ney Publications. (In Persian).
- Fowler, R. (1986), *Linguistic Criticism*, Oxford: Oxford university press.
- Gorgani, A. R. A. (1989). *Dalae al-E'jaz fi Qur'an*, Translated by; M. Radmanesh, first edition. Mashhad: Astan-e Quds-e Razavi. (In Persian).

- Malmir, T., Nateghpour, Z. (2022). "The structure and narrative techniques of the novel Autumn is the last season of the year". *Quarterly Journal of Interpretation and Analysis of Persian Language and Literature Texts (Dehkhoda)*, 14 (52), pp. 142-161. (In Persian).
- Majidi, M. (2010). "Verb Aspect in Persian Language: Features and Functions". *Persian Language and Literature Research Quarterly*, 7 (15), 145-158. (In Persian).
- Marashi, N. (2018). *Autumn is the Last Season of the Year*. 36th Edition. Tehran: Cheshmeh Publications. (In Persian).
- Randall, W. L. (1999). "Narrative intelligence and the novelty of our lives". *Journal of Aging Studies*, 13 (1), pp. 11-28.
- Ricoeur, P. (2018). *Time and Story; The Second Book: Configuration of Time in the Story*. Translated by; M. Nonhali, 1st Edition. Tehran: Ney Publications. (In Persian).
- Shafiei-Kadkani, M. R. (2012). *Resurrection of Words: Lectures on the Literary Theory of Russian Formalists*, 3rd Edition. Tehran: Sokhan Publications. (In Persian).
- Soltani, M., BaniFatemi, A. (2012). "Role of Verb in Anecdote's Elements". *Literary Research*, 10 (34-35), 129-154. (In Persian).
- Soltani, M., BaniFatemi, A. (2013). "Features of Verb in Narration". *Literary Research*, 11 (44), 71-106. (In Persian).
- Sojoodi, F.; Zirarah, H. (2009). "A Survey of the Tense of Persian Verbs in Boofe Koor and Sovashoon Within the Tense Theory of Weinrich". *Literary Criticism*, 2 (6), 53-70. (In Persian).
- Safi Pirlojah, H. (2007). "Narrative Genres Based on Verb Semantics". *Literary Criticism*, 1 (4), 83-106. (In Persian).
- Tadiyeh, J. Y. (1999). *Literary Criticism in the Twentieth Century*. Translated by; M. Nonahali, 1st Edition. Tehran: Niloufar Publications. (In Persian).
- Todorov, T. (2001). *Structuralist Poetics*. Translated by; M. Nabavi, 1st Edition. Tehran: Agah Publications. (In Persian).
- Fowler, R. (1986). *s Oxford*: Oxford University Press.